

Osmanlı Toplumundan Detaylar

Sancak Kurân

Gemilerin sancak bölümünde sayfaları çoklukla düzgün altıgen ya da sekizgen formda kesilen Kurân-ı Kerim'ler bulunurdu. İnce ve hafif olmaları için çok ince kağıda yazılan bu Kurân'larda, yazı olarak nesih gubârisi kullanılırdı. Sancak Kurân'lar seferlere giderken kullanılırdı. Günümüzde bu gelenek Türk Deniz Kuvvetleri'nin gemilerinde sürdürülüyor. Yabancı bir devletten satın alınan ya da yeni yapılmış gemiler denize indirilirken, en yüksek direğin tepesine küçük matbu basılı bir Kurân yerleştiriliyor.

Hokka Takımları

Yazıyla devirlerin değiştiği, hayatların şekillendiği dönemlerde, hattatlık en kıymetli mesleklerdendi. Mürekkebin divitle buluşmasını sağlayan kaplara "hokka" denirdi. Hokka hattat için önemli ve kutsaldı. Ceviz, abanoz, zeytin ve kuka gibi ağaçlardan, toprak, cam, pirinç, gümüş ve altın gibi madenlerden yapılan hokkalar mürekkep sızdırmasınlar, paslanmasınlar diye içlerine balmumu veya çamsakızı eritilerek bir macun sürülürdü. Hokkanın içine ham ipek yumak yerleştirilir, adına lika denirdi. Bu sayede mürekkep kaleme rahatça geçerdi.

Divit Hokka ne kadar mahremse, divit o kadar harc-ı âlemidi. Her okuryazar divit kullanırdı, çeşit çeşit divitler vardı. Abanoz, fildişi, pirinç, gümüş, altın, bakır, demir ve tunçtan yapılırlardı. Divit yapımı uzun ve emek isteyen bir sanat dalıydı. Her ne kadar divit ustaları tevazu gösterip üzerilerine adlarını yazmadıysalar da, bazıları hokkanın üzerine ya da kalemlerin hokka tarafındaki yan yüzüne bir mühür koyarlardı. Devâtîler yani divit ustaları arkalarında hiç iz bırakmadan tarihe gömüldüler, onlardan geriye mühürleri kaldı.

Gülabdanlar

Osmanlı'da gündelik hayatın önemli unsurlarından biri "koku"ydü. İçine gül suyu konulan gülabdanlar bu yüzden her evde bulunurdu. Gülabdanların üst kısımda ince ağızdan gülsuyu serpmekte kullanılan özel bir formu vardı. Gülsuyu kolonya gibi kullanılmasının dışında, su muhallebisi, güllâç, aşure gibi tatlıların da üzerine dökülürdü. Topkapı Sarayı'nda günde iki kez, biri "kuşluk vakti", diğeri akşam olmak üzere seremoni halinde tütsü yakılması, gülsuyu ve kahve verilmesi adetti.

Hattat makaslar

Kağıtların kağıtçılarda belli büyüklükte satıldığı dönemlerde yazı takımında kalemtraş ve maktın yanında kağıt makası da olurdu. İş gereği sık sık kağıt kesmek zorunda olan hattatların hattat makası ve kâtip makası olur, ince kağıtları düzgün kesmekte kullanılırdı.

Fener

19. yüzyıla kadar akşamları yürümenin yolu cesaret ve fenerden geçiyordu. İçinde yağ kandili, mum ya da petrol bulunan fenerler deri, yağlı kağıt, camla kaplanırdı. Rütbe ve makam sahibi olmayanlar tek mumlu fener kullanabilirdi. Gece ziyaretlerinde fener gidilen yerin sahibine teslim edilirdi. Toplu gösterilere gidenler fener alayı oluştururdu.

Mühür

İnsanlar imzası yerine kullandıkları mühürün kazdırılmasından önce mühürün kendisine uğur getirmesi ve iyiliklere vesile olması için, bilgisine güvendiği müneccimlerden birine başvurur, hakke başlamak için "uğurlu bir zaman" tayini istermiş. Hakkâkler Çarşısı'nda kazınan mühürler özel keselerde saklanır, sahibinin huyunu, karakterini, meslek ve mezhebini gösterirdi.

Buhurdanlar

Arapça bahûr sözcüğünden gelen buhur yakıldığı zaman güzel koku veren bitki, kök ve tohumlara verilen addı. Buhurdanlık bunların içinde yakıldığı kaplara denirdi. Günümüzde de kullanılan buhurdanlıklar Osmanlı döneminde evlerin olmazsa olmazlarındandı. İlk 8. yüzyılda Horasan atölyelerinde işlenen buhurdanlar hayvan biçimindeydi. Osmanlı'da tabla üzerine oturtulmuş tek ayaklı kadeh biçiminde yapılan buhurdanlar, pirinç, bakır, gümüş ve altından yapılırdı. Ev, konak ve tekkelerde Kurân

ve Mevlid okunurken, "sakal-ı şerif" ziyaretlerinde, ramazanda iftar edilecek odada buhur yakılması âdetti. Gelin edilecek kızların çeyizinde yer alır, içinde saf amber, amber, ardıç tohumu, günlük, sandaltozu yakılırdı.

Seyahat dikiş seti

Dikiş nakış aletleri eskiden de önemli bir yer tutardı. Seyahatlerde kullanılmak için oluşturulan setler genellikle, nakış makası, yüksük, dikiş sökme tıgı, iğnelik, büyük iğneden oluşurdu. Fildişi, altın, gümüş, pirinç kutularda tutulurdu.

Çekmeceler-hokkalar

Çekmece eskiden "içinde değerli şeylerin saklandığı küçük kilitli sandık" manasında kullanılırdı. Yazının meslek görüldüğü günlerde hokkayı, diviti saklamak için kullanılan çekmecelerin Edirne ve Üsküdar'da yapılanları çok ünlüydü. Kimilerinin üstleri ve içlerinde ta'lik hatla yazılmış bir mısra ya da beyit bulunurdu. Hokka takımları da hattatın imzası sayılır, özenle temizlenir korunurdu. Gümüş,

fildişi, seramik, altın gibi malzemelerden yapılırdı. Topkapı Sarayı'nda örneklerine rastlanan çekmeceler ve hokka takımları var. Sedef, mercan ve fildişiyle işlenen çekmeceler kâtip ve hattatların o dönemdeki çalışma masası yerine geçiyordu.

Koyun saatler

Osmanlı'da zaman kavramı İslami yaşam kuralları çerçevesinde önemli bir yer tutardı. Günde beş vakit namaz, ramazanlarda iftar, sahur zamanla ilgili olduğu için zamanın tayini için değişik yöntemler geliştirilmişti. Mekanik saatlerin iyice dakik hale gelmesiyle saatçiliğin en önemli müşterisi haline gelen Osmanlı'da hemen herkesin bir koyun saati vardı. Kimilerinde kıblenümâ bulunurdu. Padişahlar hizmetinden memnun kaldıkları insanlara saat armağan ederdi.

